

Mértékadó

Kultúra • Tv- és rádióműsor

2025. április 28. – május 4.

Szecessziós
plakátművészeti kiállítás
a Nemzeti Galériában

Közelkép: Bódi Mária Magdolna

A vizuális kultúra átformálása

Szecessziós plakátművészeti kiállítás a Nemzeti Galériában

„A z isteni Sarah Bernhardt” Jeanne d’ Arc szerepében tündököl egy csodálatos plakáton Eugène Grasset svájci származású francia iparművész litográfiáján a Magyar Nemzeti Galériában. A fenti idézőjelek között a nemrég bemutatott francia-belga életrajzi film címe olvasható, melynek főszereplője a 20. század Párizsának legendás francia színésznője. Sarah Bernhardt-ról azt írják, hogy a világ első szupersztárjaként ünnepelték, és a „La Divine”, azaz „Az isteni” néven emlegették. Az őt ábrázoló fantasztikus grafika azonban csupán egy a sok közül, amelyeket a budai Várban, a Nemzeti Galéria kiállítótermeiben láthatunk, *Az élet művészete – Szecessziós plakátművészeti és tárgykultúra Magyarországon (1895–1914)* című kiállításon.

A szecesszió stílusa máig velünk él. Gondoljunk csak Lechner Ödön csodaszép épületeire, vagy akár az Iparművészeti Múzeumra, amely ugyan most nem a legszebb arcát mutatja, hiszen félbehagyták a felújítást, de reméljük, lesznek még jobb napjai. Budapest századfordulós bérházai, lakótömbjei javarészt a szecesszió jegyében épültek, melynek fénykora éppen erre a nagyjából tizenöt-húsz évre esett Európában. A szecesszió *kivonulást* jelent, távolodást a historizmustól, az eklektikától, a régi korokat idéző történelmi stílusoktól. Ekkorra tehető a természet felfedezése a művészet számára. A modern kor modern formákat igényelt. „A szecesszió már nem a múlt stílusaiából, hanem a természetből merített. Az élő, organikus formákat ornamentalsé stilizálta, a gyönyörű dekoratív minták pedig beboríthatók bármilyen tárgyat. Ez volt az első művészeti irányzat, amely tudatosan törekedett a vizuális kultúra egészének átformálására a modernség jegyében. Mivel a szecesszió ideálja az összművészet, valóban »az élet művészete« volt, esztétizmusa áthatotta a mindennapi életet. Így elsősorban az alkalmazott területeken virágzott. Szemléletét hatékonyan népszerűsítették a legszélesebb közönség körében a különböző populáris műfajok, amilyen a kiállításunk fókuszában álló plakátművészet is” – olvashatjuk a tárlaton.

A kiállítás szimbóluma az az aranyozott bronz asztali villanylámpa, amely *A fátyoltáncosnő* címmel látható az első teremben. Az amerikai származású Loie Fuller (1862–1928) táncosnő a századfordulós Párizs sztárja volt. 1898-ban lelkes fogadtatás közepette Budapesten is fellépett. Híres serpentin táncában színes fényekkel megvilágított óriási fátylakkal, örvénylően mozgott. A tánc – a szecesszió szimbólumaként – az emberi alakot dekoratív ornamentalsé változtatta. Fullert több is megörökítették, például Koloman Moser és Toulouse-Lautrec. A róla készült talán legismertebb alkotások mégis a párizsi szobrász, François-Raoul Larche nevéhez fűződnek, aki többször is megformázta a táncosnőt. A Nemzeti

Galéria kiállításán látható kisplasztika, mint megtudhattuk, valójában egy lámpa, a lepel redői két villanyegő foglalatát rejtik.

A plakát az utca művészete. Az első falragaszokat egy francia művész, Jules Chéret tervezte, aki kiválóan ráérezett arra, hogy a plakátnak lényegre törőnek kell lennie. A *Saxoléine* (1895) című grafikája élénk színeivel, mozgalmas kompozíciójával méltán lett az egyik leghíresebb a korabeli plakátok között. Chéret műhelyében az 1890-es évek végéig több mint ezer plakát készült, a művész kereskedelmi és kulturális témákban is otthonosan mozgott.

A *Saxoléine* egy egész plakátsorozat volt, amely a villanyvilágítás kora előtt széles körben használt petróleumlámpába való petróleumot reklámozta. A másik nagy hatású plakáttervező a szintén francia Toulouse-Lautrec. Nem mindig a szépséget kereste, ha kellett a csúnyát is ábrázolta festményein és pasztelljein, ahogyan plakátjain is. A mostani kiállításon két falragasza is látható. Tegyük hozzá, az ilyen nagy méretű, színes plakátok létrejöttéhez elengedhetetlen volt a litográfia, azaz a kőrajz technikája, ami a 18. század vége óta folyamatosan fejlődött.

Gustav Klimt 1898-ban kiállítási plakátot készített a *Secession* nevű művészcsoporthoz számára. A képen Thészeusz és a Minotaurusz küzdelme látható: az innováció és konvenció harca kifejezi

a művészcsoporthoz a konzervatív ízlés ellen vívott küzdelmeit. Érdekes, hogy a kép bal oldalán óriási üres felületet hagyott szabadon a művész, ami akár azt is jelentheti, hogy ide bárki belerajzolhatja a saját üzenetét.

És már el is érkezünk Alfons Mucha káprázatos, ízig-érig szecessziós plakátjaiig. „Párizsban lett híres a cseh származású mester, akinek plakátjai az akadémizmusban gyökerező bonyolult allegóriákkal, aprólékosan kidolgozott dekoratív ornamentikával és halvány színekkel valójában nem feleltek meg az elvárt funkciónak, mégis lenyűgöztek mindenkit” – olvashatjuk a kiállításon. Remekül alátámasztja ezt az állítást az F. Champenois kiadóvállalat számára 1898-ban készített plakát, amelyen Mucha egy szépséges, már-már földöntúli leányzóval és burjánzó ornamentikával reklámozza a párizsi kiadóházát.

S most térjünk rá a magyar plakátművészet szárnypróbálgatásaira! Az első magyar művészi plakátot a festőfejedelem, Benczúr Gyula készítette. Tegyük hozzá, a kiállítást, amit Benczúr reklámozott, még 1885-ben rendezték, ez lehet az oka, hogy a Nemzeti Galéria mostani tárlaton nem láthatjuk ezt a falragaszt. Akkoriban ugyanis még a historizmus hódított, csak az 1898-ban az Iparművészeti Múzeumban megrendezett *Modern Művészet* című kiállítás mutatta be először a legmodernebb kortárs (már szecessziós) iparművészeti alkotásokat és plakátokat. A kezdeti, szerény eredményeket hozó évtizedek után, csupán 1900 körül mutatkozott meg a magas színvonalú szecessziós plakátművészet a magyar városok hirdetőoszlopain, épületeinek falain.

Rippl-Rónai József rajzos, kissé kezdetleges plakátjaiból is láthatunk itt néhányat, ezek kiállításmegnyitókhoz kötődnek. Családi jellegű képek. Ferenczy Károly és Vaszary János szintén készített plakátokat, általában a saját kiállításait reklámozták vagy esetleg a Nemzeti Szalon megnyitőeseményét.

Ha továbbmegyünk a tárlaton, egy nagyobb ugrással eljutunk Horti Pál 1903-ban készült, a Magyar Iparművészeti Társulat lakberendezési kiállítására készített plakátjáiig. Ez a grafika már jól mutatja a lassan nálunk is tért hódító szecesszió ismertetőjegyeit. Nemcsak a magyaros virágokkal díszített, keletszerű elrendezés és a kissé romantikus női fej, hanem a szöveg, a betűk megformálása is dekoratív, beleillik a szecesszió növényi ornamentikákkal építkező világába.

„A 19. század végén a művészetéről szóló viták fő témája volt az »idegen« modern hatásokkal szemben a sajátosan magyar művészet megteremtésének igénye. A szecessziós iparművészet és grafika egyszerre volt modern és nemzeti, amikor a népművészeti formakincset kezdte el felhasználni. A helyi hagyomány beépítésének gondolata az angol Arts & Crafts mozgalomból eredt, és az önállóságukért küzdő közép- és észak-európai nemzetek szecessziójának lett jellemző vonása” – olvashatjuk a kiállításon.

A plakátok többségén, már a korai kezdetektől, szinte mindig szerepel egy női alak, talán nem véletlenül. Úgy látszik „egy szép nővel mindent el lehet adni” – legyen szó árucikkokról vagy akár kiállításról, rendezvényről. Nagyszerűen mutatja ezt Gyügyey Nagy Zsigmond *Téli kiállítás* (1901–1902) című plakátja, amelyen egy visszafogottan izgalmas, babékoszoros múzsa tartja a kezében az eseményre invitáló lapot. De gondolhatunk a „fabulonos” lány, Pataki Ági 1970-es évekbeli kisebb-nagyobb plakátjaira is. A Kálvin téren sokáig egy óriási méretű mozaikos képe hirdette az említett terméket. A Nemzeti Galéria mostani kiállításán is túlsúlyban vannak a nőalakok, csak kevés plakáton láthatunk férfiakat.

A tárlat egy egész fejezetet szentel a nőknek *Lányok, hölgyek, dámák* címmel. A következőket olvashatjuk ebben a témában: „A szecesszió képző- és iparművészetének központi motívuma a nő. A szépségideál a preraffaelita művészektől »örökölt« szűzies lány volt. Alakja leggyakrabban allegoriaként vagy szépségyszimbólumként jelenik meg Alfons Mucha művein. A nő érzékisége és szexualitása a századfordulón központi témává vált, a szimbolizmus

megteremtette a *femme fatale* típusát. A férfi célközönségnek szóló plakátok (például az alkohol- vagy dohánytermékek hirdetése) gyakran használtak, ha nem is démoni, de csábító nőalakokat, például Jules Chéret öntudatos, ledér nőitípusát.”

A Nemzeti Gallériában bemutatott anyag nagy része elsősorban a magyar szecessziós plakátművészetéről szól, nemzetközi kitekin-téssel. A remekül megrendezett, nagyszabású tárlat igazi sztárja Faragó Géza; nem vitás, az ő művei már valóban elérik a korabeli nemzetközi színvonalat. (Persze a századforduló utáni időszakból vannak még más tehetségek is, mint például Biró Mihály, Földes Imre vagy a már említett Horti Pál.)

Faragó Géza műve a Magyar Királyi Operaház álarcos bálját hirdető plakátot akár Mucha is tervezhette volna. Munkái közül talán a legismertebb a Törley-pezséggyárnak 1910 körül készített alkotása, egy másik ikonikus plakátja pedig a *Tingli-tangli az Uporban* (1908) címet viseli. Upor Józsefnek a Szabadság téren, a Tőzsdepalotában működő kávéházában 1908-ban igazi kabarészenzációt rendeztek. A Magyar Artista Egyesület jótékony célú mulatságán az artisták mellett az orfeumok és a színházak sztárjai is felléptek. „Volt egy kis tingli-tangli, hol Faragó Géza, Szalay József dr. tüntették ki magukat” – írta a korabeli sajtó. Vagyis a plakát

alkotója egyúttal az est szereplője is volt, így nem csoda, hogy a saját magát ábrázoló karikatúrája lett a plakáton a főalak. A német Tingeltangel (gyengébb színvonalú, zenés szórakozóhely) kifejezés magyarosított változata egyszerű, zenés szórakoztató műfajt jelent. Könnyed tónust használ a plakát is, amelyen a csúnya, nyakigláb Faragó és a szépséges dáma kettőse a humor forrása.

A kiállításon láthatjuk még többek között Faragó Géza híres *Tungstrom Wolframlámpa* (1912–1914) plakátját, s az ehhez készített festményét, a *Nő macskával* című képet. Találunk itt korabeli lakberendezési tárgyakat, szecessziós faragott bútorokat, Zsolnay-kerámiákat, könyvborítókat és címlapterveket is, például a *Nyugat* vagy a *Magyar Iparművészet* című folyóiratokhoz.

Kétségtelenül a plakátművészet aranykorának számított az 1895 és 1914 közé eső időszak. Aztán volt még egy felfutás 1919-ben, majd az 1960-as, 70-es években. Mára, úgy néz ki, teljesen leáldozott ennek a műfajnak. Ha körülnézünk a városban vagy az autópályák bevezető szakaszain, többségében szellemtelen, grafikailag is igénytelen plakátokat láthatunk. Talán utoljára a kilencvenes években Pócs Péter és Orosz István nyújtottak még igazi élményt a plakátművészet terén.

Egy biztos: érdemes ellátogatni a Nemzeti Galéria földszinti kiállítótermébe, és megnézni ezt a gazdag kiállítást. Köszönet érte a kurátornak, Katona Anikónak és munkatársának, Bakos Katalinnak, valamint azoknak, akik a kreatív munkákat végezték a kiállításdesign és a kiállítótéri grafika területén.

Az élet művészete – Szecessziós plakátművészet és tárgy-kultúra Magyarországon (1895–1914) című kiállítás október 5-éig látogatható a Magyar Nemzeti Galériában.

Szöveg és kép: Mészáros Ákos

Tanúságtétel és örökség

Két könyv Bódi Mária Magdolnáról

Erdő Péter bíboros, prímás április 26-án Veszprémben boldoggá avatja az 1945. március 23-án, életének huszonnyedik évében vértanúhalált halt Bódi Mária Magdolnát. Eből az alkalomból két könyvet is megjelentetett a Veszprémi Főegyházmegye.

A *Bódi Mária Magdolna öröksége* című kötet azoknak a tanulmányoknak a szerkesztett változatát tartalmazza, amelyek 2024. április 12-én hangzottak el a Veszprémi Érseki Főiskolán azonos címmel megrendezett konferencián. Az előadók többféle szempontból közelítették meg Bódi Mária Magdolna boldoggá avatásának témáját.

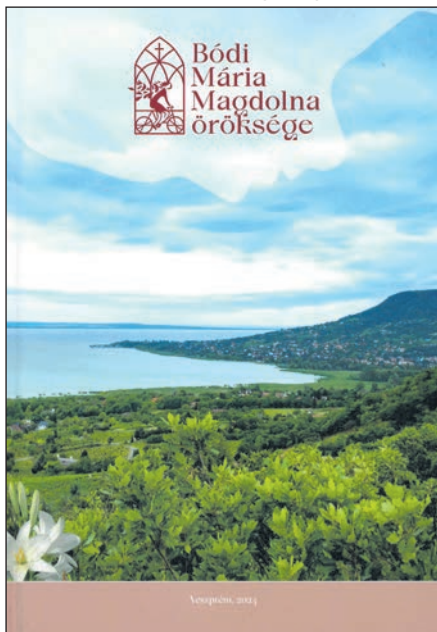
Karlinszky Balázs azt vizsgálta, hogy Rott Nándor veszprémi püspök rétegpasztorációs programjának milyen hatása volt Bódi Mária Magdolna életére. A szerző megállapítja: a katolikus reneszánsz két világháború közötti időszakában a Veszprémi Egyházmegyében is kísérletet tettek arra, hogy a hívőket a városi plébániáktól kezdve a pusztákig megszólítsák és becsatornázzák az Egyház életébe. Bódi Mária Magdolna életére gyermekkorától fogva személyiségformáló hatással voltak a Rott Nándor által bevezetett pasztorális újítások, s ő maga is tevékeny szerepet játszott a rá bízottak vagy az önkéntes munkája során apostoli tevékenységéből részesedők hitéleti nevelésében, gondozásában. Bódi Mária Magdolna vezette a vilonyai, majd a litéri Szívgyárdát, illetve közreműködött a fűzfői Mária-kongregáció munkájában. Felkészültsége, hozzáértése alapján tanítónak nézték a hívek, és meglepődtek, amikor lelkiatyja, Temesi József ezt megcáfolta.

Kovács Gergely okleveles posztulátor tanulmányában bemutatja, hogy milyen szerepet játszott Mindszenty József veszprémi püspök a Bódi-ügy elindításában, s rávilágít arra is, hogy mi volt az előzetes eljárás (1947–1950) jelentősége Bódi Mária Magdolna boldoggáavatási folyamatában. A tanulmány szerzője emlékeztet arra, hogy Mindszenty József 1945. április elsején, tehát alig egy héttel Magdi meggyilkolása után szabadult a nyilasok fogságából. Amint értesült az ifjú munkaslány hitvalló haláláról, kinevezte Oross István fűzfőgyártelepi plébánost a lehetséges szenttéavatási ügy posztulátorává, és Temesi József káplánjával együtt megbízta őket egy előzetes tájékoztató tanúkihallgatás lefolytatásával. Kovács Gergely leszögezi: Bódi Mária Magdolna élete és vértanúsága csodálatos jel, amely Istenre mutat „a világtörténelem egyik borzalmas időszakában”. Boldoggá avatása erőforrást jelenthet, és kegyelmi gyümölcsöket hozhat ma is: megóvhat bennünket mindennapi küzdelmeinkben az ember egyik legnagyobb kísértésétől, az elfizmustól, s így magyar és világegyházi szinten is lehetővé teheti, hogy megértsük, befogadjuk és tettekre váltsuk Ferenc pápa pásztori szolgálatának egyik legfőbb tanítását. Emellett segítségükre lehet a mai fiataloknak, akik az életük alakulását és minőségét meghatározó döntéseik meghozatalában komoly nehézségekkel kénytelenek szembenézni.

Cristiana Marinelli, Bódi Mária Magdolna boldoggá avatásának posztulátora hangsúlyozza: Magdi még akkor is hú maradt az Úrnak tett tisztasági fogadalmához, amikor a szovjet katonák nőekkel szembeni brutális viselkedése miatt valóban veszélybe

került az élete. Teljesen tudatában volt annak, hogy tisztaságát védve földi életét kockáztatja. „Példamutató életével, amely a végső önfeláldozásban csúcspontodott ki, az Isten iránti hűség és a felebaráti szeretet legmagasabb szintű tanúbizonyságát adta” – írja a posztulátor. Egyúttal figyelmeztet: Magdi és a hozzá hasonlóan erőszakos halált halt nők „vértanú arcát nézve lássuk meg napjaink ukrán asszonyainak és lányainak szenvedő arcát, akik hasonló atrocitásokat szenvednek el azoktól, akik immáron két éve megszállva tartják területeiket”.

Nagy Brigitta, a Magyarországi Mindszenty Alapítvány munkatársa a kötetben megjelent tanulmányában azt elemzi, hogyan terjedt el Bódi Mária Magdolna vértanúságának és égi közbenjárásának híre az emberek körében, s miként tapasztalták meg segítségét. A szerző példákat hoz, melyek bizonyítják: Magdi közbenjárására sokféle imádságba, fohászbba foglalt kérés talált már meghallgatásra. Ugyanolyan nagylelkűen segíti a hozzá fordulókat most is, mint amilyen önzetlenül támogatta a rászorulókat életében. Maga is gyakran fordult közbenjárásért a Szűzanyához és kedves szentjeihez, így tudta örökségül hagyni ránk a tanulmány mottójául választott kitétel: „Az imameghallgatáshoz azonban hit kell. Ha nem hisznek, nem fognak segíteni.” Ez egyúttal biztatás is, hogy forduljunk hittel a közbenjárásért.

Soós Viktor Attila történész, a Nemzeti Emlékezet Bizottsága tagja esszéjében azt vizsgálja, milyen szerepet töltek be Mindszenty József, Bánáss László és Badalik Bertalan püspökök a kanonizációs eljárásban. Leszögezi: a veszprémi főpásztorok, bár más-más közegekből érkeztek, s személyiségük és politikai felfogásuk is különbözött, Bódi Mária Magdolna boldoggáavatási ügyét mindannyian határozottan támogatták. A tanulmányból kiderül: még az ötvenes évek végén, a hatvanas évek elején is gondot jelentett, és a politikai rendőrségnek eljárás kezdeményezésére adott lehetőséget Magdi ügye, illetve a róla szóló kéziratok. A vértanúság híret, tényét, Bódi Mária Magdolna tiszteletét titokban kellett tartani, életpéldáját nem lehetett nyilvánosan a hívek elé állítani. A boldoggáavatási eljárás egyházmegyei szakaszát ugyan lezárták, de az iratanyag nem juthatott el Rómába, így a folyamat több évtizedre megrekedt.

Tóth Krisztina történész, a Vatikáni Magyar Levéltári Kirendeltség munkatársa a kötetben Bódi Mária Magdolna szent életű kortársait mutatja be: Bogner Mária Margitot, Kaszap Istvánt, Salkaházi Sárát, Apor Vilmost, Meszlényi Zoltánt és a fehér vértanút, Mindszenty Józsefet. Bódi Mária Magdolnának számos olyan kortársa volt, akiknek életszentsége például szolgálhatott számára. Mindnyájan más-más módon, de híven szolgálták Istent és embertársaikat, felajánlották szenvedéseiket másokért, sőt, a nemzetiszocialista és a kommunista egyházüldözés alatt életüket adták hitükért, példát mutatva ezzel nekünk is, hogy szembe tudjunk szállni a 21. század kihívásaival.

Varga Tibor László, a Veszprémi Főegyházmegyei Könyvtár és Levéltár levéltárosa Bódi Mária Magdolna lelkiatyáival, Andross Istvánnal, Oross Istvánnal és Temesi Józseffel ismert meg bennünket. Előjáróik döntése alapján a lelkipásztori tevékenység mellett mindhárom atya az ifjúság nevelésével foglalkozott. Magdit olyan lánynak látták, aki kiemelkedett a kortársai közül,

de ugyanazt a Krisztus-hitet, erkölcsöt, értékeket és normákat tanították neki is, mint mindenki másnak. A feladatokban nem kivételeztek vele: egy-egy ügy megoldásához mindig a legmegfelelőbb embert keresték, aki sokszor – de nem mindig – Magdi volt. A lány életszentségre törekedett, halála pillanatában pedig a három lelkipásztor megbizonyosodhatott arról, hogy az életét is képes feláldozni Krisztusért, ezt vértanúságával bizonyította.

Bódi Mária Magdolna lelkivezetője, Temesi József SJ 1997-ben írta meg a *Tanúságtétel liliummal, vérrel* című visszaemlékezését, amely a boldoggá avatásra készülve most új kiadásban jelent meg.

A szerző, aki szemtanúként idézte fel a vértanúhalált halt lány életét, úgy fogalmaz, Magdi már kisgyermekkorában megkapta a hit kegyelmét, nem kínozták kételyek, kísértések. „Gyermekszíve bensőséges barátságot kötött az Úr Jézussal. Az Úr vonzza őt, és Magdi keresi. Levesz egy könyvet: Nem szép könyv. Egy szó sincs benne az Úr Jézusról” – idézi fel a kislány Magdiról szóló személyes élményeit Temesi József.

Magdinak volt egy két évvel idősebb bátyja, Gyula és egy két évvel fiatalabb öccse, Jani. Testvérei körében már kiskorában apostolkodott, hívta és elkísérte őket szentmisére. Emellett igen korán felfigyelt a legapróbb igazságtalanságra is. „Valósággal harcolt az igazságért. Ez a szép jellemvonása később mindig öntudatosabbá vált benne.”

Magdi tizenhét éves korában kezd dolgozni a Fűzfőgyártelepen lévő Nitrokémia Rt.-ben. Két évre rá, 1941. október 26-án örökfogadalmat tesz Krisztus Királynak. Egy évvel később kongreganistává avatják Fűzfőgyártelepen. Ápolónői tanfolyamot is végez. Frontszolgálatra jelentkezik, hogy segítsen a sebésülteknek, de a gyár vezetősége nem engedi el. Magdi egészen az apostoli tevékenységnek szentelte magát, amit intenzív ima, mindennapos szentmise, s különösen a gyermekek, az idősek és a szegények érdekében végzett nagylelkű és fáradságtalan karitatív szolgálat kísért: gondozta a szegényeket, ápolta a betegeket. Szinte mindenki szerette és tisztelte, a munkaadók és a munkavállalók, a hívők és a nem hívők egyaránt. Magdi gondviselészerű apostoli hivatása a katolikus egyesületek keretében bontakozott ki a leginkább. Abban az időben a magyar katolicizmus ilyen keretek között virágzott a legélénkebben, és Magdi kiemelkedően kivette a részét ebből. Szívvel-lélekkel végezte munkáját a Szívgyárdában, a gyermekek rajongva szerették. Vallotta: „Minden könnyű, amit az ember Krisztusért és a lelkekért vállal.”

Temesi József így jellemzi Magdit: „Egészen Istené akart lenni, a szerzetesi életet akarta. Hivatása érlelődött, de még nem kristályosodott ki lelkében. Még nem tudta, melyik szerzetesi családba hívja őt Jézus.” Hivatásának kibontakozását azonban külső körülmények is nehezítették: Magdi egyházi szempontból törvénytelen származású volt. Szülei polgári házasságot sem köthettek, mivel édesapja hivatalos okmányait a kor viszonyai között lehetetlen volt beszerezni. A szerzetbe lépésnél ezt, mint egyházi akadályt, nem könnyű feloldani, de nem is volt lehetetlen – állítja a könyv írója. Temesi József, aki Magdinak kislánykorától kezdve lelkiatyja volt, megvilágítja: Magdi szíve fájó sebének érezte, hogy szüleit nem láthatta Isten közelségében. Édesanyja jólelkű asszony volt, imádkozott is, de a rendezhetetlen házasságuk miatt nem járulhatott szentségekhez. Édesapja soha nem kapott vallási nevelést, azt sem tudta, milyen vallású. Még a Miatyánkot sem ismerte. Magdi szorongott szülei miatt, rendszeresen imádkozott és áldozatokat ajánlott fel értük. Egy idős hölgy elmesélte a könyv írójának, hogy Magdi gyakran kért tőle imát édesapja megtéréseért. Különösen azért könyörgött Istenhez, hogy ne haljon meg kegyelem nélkül. Az Úr végül meghallgatta imádságát, de Magdi ezt már az égből tudta meg... Nem volt könnyű szeretnie gyak-

ran italozó édesapját, fohászzkodnia, imádkoznia kellett ezért. Az édesapja egyébként nagyon szerette a lányát. Nem veszekedett vele, sőt neki köszönhetően többször megszelídült, amikor részegen bántalmazni akarta a feleségét. Magdi ilyenkor a szülei közé állt: „Itt vagyok én, édesapám! Ha verekedni akar, engem üssön, de édesanyámat ne bántsa!” Am az apa soha nem ütötte meg a lányát. Magdi mártírnak tartotta az édesanyját, aki valóban sokat szenvedett. Férjének egyik durva, részeges jelenete után úgy érezte, nem bírja tovább, otthagyja a családját. Magdi kérlelte, hogy maradjon, s így vigasztalta: „Mi magáért, maga pedig miértünk szenved. Bocsásson meg édesapámnak, hiszen nem kapott nevelést!”

Magdi szülei számára a házasságuk rendezése 1945 márciusában vált lehetségessé, éppen abban a hónapban, amikor a lányuk vértanúhalált halt. Idős korukban békében éltek egymás mellett Gyula és Jani fiuk, valamint öt unokájuk közelében.

Temesi József a könyvében visszaemlékszik 1944 karácsonyára, amely az utolsó volt Magdi életében. A lány felolvasta az egyik vértanúról szóló történetet, s utána ezt mondta: „Milyen boldogok azok, akik a hitükért onthatják vérüket... Gondolkodás nélkül kész volnék Krisztusért meghalni!”

Néhány héttel később, 1945 januárjában, egy lelkigyakorlat végén, amelyen a halálról elmélkedtek, komoly, de nem szomorú hangon így szólt: „Meglátjátok, én fogok elsőnek meghalni közületek.”

A kötetben tanúvallomások is helyet kaptak, melyekből kiderül, hogy Magdi égi közbenjárásának köszönhetően sokak élete gyökeresen megváltozik. Az egyik vallomásban ezt olvashatjuk: „Igyekszem lelki életet élni. Szívesen vállalom a belső nehézségeket, amik ezzel együtt járnak. Amióta Bódi Magdit ismerem, ő a leghathatósabb támaszom, égi segítőm. Példája mellett égi közbenjárása is segít, hogy minden körülmények között hű legyek.”

Mindkét kötet felelős kiadója Udvardy György veszprémi érsek volt. Így fogalmaz az olvasókhöz címzett üdvözlésében: Bódi Mária Magdolna „Krisztus tanítása szerint élt, életét és tisztaságát Krisztusnak ajánlotta fel. Nemcsak a halála napja jellemző az egyéniségére, hanem élete is, ami előkészítette végső tanúságtételét.”

(Bódi Mária Magdolna öröksége. Veszprémi Főegyházmegyei Könyvtár és Levéltár, 2024; Temesi József SJ: *Tanúságtétel liliummal, vérrel*. Veszprémi Főegyházmegye, 2025)

Bodnár Dániel

MINDSZENTYNEUM
ZALAEGRSZEG

2025. május 6.
ZARÁNDOKNAP
MINDSZENTY 50

MINDSZENTY JÓZSEF HALÁLÁNAK 50. ÉVFORDULÓJÁN
ÁLLANDÓ KIÁLLÍTÁSAINK INGYENESEN LÁTOGATHATÓK!

További programok: mindszenyineum.hu

Időtálló formában

Gelley Kristóf fémműves formatervező, ezüstműves és Mátyás Zoltán ötvös, aranyműves a budapesti Práter utcai ötvösiskolából ismerik egymást. Tizenöt éve dolgoznak együtt Mária utcai műhelyükben, a GM Művekben, ahol egyedi, kisszerű tárgyakat alkotnak. Az elmúlt hónapokban Bódi Mária Magdolna boldoggá avatására készítik az ereklyetartókat.

A veszprémi Szent Mihály-bazilika 2023 tavaszán befejeződött felújításakor új ötvöstárgyak, a liturgiában használatos kellékek is készültek: kelyhek, úrmutatók, pásztorbot. Ezek megalkotására a GM Művek budapesti fém- és ötvösművészeit választotta ki és kérte fel a Veszprémi Érsekség. Az akkor létrehozott tárgyak stílusában készültek el a Bódi Mária Magdolna boldoggá avatásához kapcsolódó ereklyetartók is. Tornavölgyi Krisztián veszprémi érseki irodaigazgató, esperes, plébános így fogalmaz: „Letisztult, modern ízlésvilágú, ugyanakkor a korábbi liturgikus hagyományokból merítő gondolat vezette az alkotókat a tárgyak megformálásban. Elmondtuk az igényeinket és a szándékainkat. Ők ezek alapján készítették el a terveket, amelyekből Udvardy György érsek úr és segítői kiválasztották a megfelelőket. E tárgyak jó része a főszékesegyház használatában lesz, de amelyek elkerülnek innen, azok is ezt a »veszprémi stílust« képviselik majd.”

A GM Művek az ékszerektől kezdve az építészeti térbe tervezett fémfelületekig mindenfajta egyedi iparművészeti fémmunkával foglalkozik, ahol különféle használati tárgyakat terveznek és készítenek a kortárs kézművesség szellemében.

Tevékenységeik közül kiemelkedik az egyházi tárgyak készítése. Gelley Kristóf ebből is diplomázott 2010-ben a Moholy-Nagy Művészeti Egyetemen, s ez a téma szinte az egész munkásságát végigkíséri. „Azért is kiemelt terület az egyházi tárgyak alkotása – a tervezéstől a kivitelezésig –, mert itt egyedi terekbe szánt egyedi tárgyak készülnek, hiszen minden templom tér egyedi. A tervezési munkához szorosan hozzátartozik, hogy ismerjük a liturgikus szabályokat és az igényeket. Ez egyfajta belsőépítészeti. Az ember figyelembe veszi az architektúrát, a történetiséget, az adott épületben esetleg korábban történt építészeti változásokat, a tárgyak elhelyezését. Minden templom térben más és más szögből látnunk rá az oltárra, más a padok és a hívek száma, eltérőek a perspektívák. Mindezeket figyelembe kell vennünk, amikor egy adott munkára felkérnek” – mondja Kristóf.

A Veszprémi Érsekséggel 2024 nyarának végén kezdődtek el a megbeszélések az ereklyetartók készítéséről, Bódi Mária Magdolna sírjának feltárását követően pedig rövidesen a tervet is megszületették, és az alkotók nekiláttak a munkának. Kristóf és Zoltán mellett jelenleg Farkas Barnabás, Legény Áron, Molnár Tamás és Ujvári Béla dolgoznak együtt a műhelyben, s közösen hoznak döntéseket. „Formatervezést tanultam, az alapötleteket általában én hozom. Zolinak kiváló a technológia érzéke, és jól ért a munka megszervezéséhez is, ahhoz, hogy mit miért és hogyan érdemes elkészíteni. Így a gyártmányterv szinte teljesen az ő területe” – meséli Gelley Kristóf.

A Szent Mihály-főszékesegyházba készült főereklyetartó esetében fontos szempont volt, hogy a maradványok mind beleférjenek, illetve, hogy a tárgy körmeneten hordozható és az oltárra

kihelyezhető legyen. Ezt segíti a kupolás szerkezetű központi rész. Kalapált aranyozott felületű, 50 x 80 centiméter alapterületű, sír-emlékre hasonlító dobozforma. A főszékesegyház tárgye gyűttesén az alkotók díszítőelemként mindenhol gránátkövet használtak, az örök élet szimbólumaként.

Az ide készült mostrancia is különleges, mert – a szokásostól eltérően – teljesen körüljárható, minden irányból ugyanúgy néz ki. Talpas, a székesegyház tárgyaira jellemző szárral és nádusszal. A náduszból kinyílik egy liliom, benne egy csúcsíves, oszlopokkal határolt, négyablakos kis kápolna helyezkedik el, a közepében pedig egy oltár, amelyen az ereklye látható.

Tíz kisebb úrmutató, úgynevezett ostensorium is készült, amelyek ennek letisztultabb, egyszerűbb, kicsinyített változatai; ezekbe az ujjpercekből kerülnek darabok. A tárgye gyűtteshez tartozik továbbá ötven, a megsokotól valamivel nagyobb méretű, korong alakú kapszula is, a magasságuk másfél, a legnagyobb átmérőjük négy és fél centiméter.

Az érsekség a litéri templomba is rendelt egy nagy méretű ereklyetartót. Mivel ez egy másik épületbe kerül, ezért az elkészítése újabb kihívást jelentett a művészeknek. „Tervezői szempontból kimondottan izgalmas feladat volt számomra a litéri szent-ségmutató. Egyrészt érzékeltem, milyen erős a Magdi iránti kötődésük, másrészt igyekeztem megragadni az épület, az építész gondolatát, és egy

olyan tárgyat készíteni, melyen megjelenjen a vértanúság, az áldozat, a győzelem szimbólumai, például a palmaág vagy a liliom a szüziesség jelképeként” – meséli Kristóf.

Végül a litéri templomban lévő nagy fakeresztről vették le az arányokat, s ennek kisebb verziójaként egy szikár alakú sztaurotéka (a legősibb, kereszt alakú ereklyetartó-típus) készült. „Antikolt, patinázott vörösréz az anyaga, mert a templomban lévő faoltár is olyan, mintha egy rönkház gerendáiból lenne összerakva, és ezt a jól látható, megmutatózó összeépítési gondolatot szeretjük volna megjeleníteni” – magyarázza Kristóf. Az ereklyetartó közepén egy aranyozott, világítással ellátott kapszulatartó szerkevény látható felirattal és palmaággal, s alul, a náduszon jelenik meg a liliom,

síkplasztikában. A tárgy így kapcsolódik az emlékéremhez, melyet szintén ők készítettek.

A klasszikus verőtővön vert érem előoldalán Magdi arcképe szerepel, továbbá születésének és halálának éve, valamint a sokszor idézett utolsó mondata: „Uram, királyom, végy magadhoz!” A hátoldalon pedig a nevének túl látható a liliom, illetve a boldoggá avatás helyszíne és évszáma. Az érmét arany, ezüst és bronz változatban is elkészítették, és a boldoggá avatásra

meghívott magas rangú vendégek kapják emlékül. „Ötféle portré állt rendelkezésünkre, először azt kellett kiválasztani, hogy melyikkel dolgozzunk. Az érsekséggel együtt azt szerettük volna, hogy látszódjon, a kép egy huszonéves, fiatal lányról készült. Néhányszor meg kellett mintáznunk plaketten, és digitális eszközöket is használtunk a végeredményhez. Tulajdonképpen a karaktert kellett kiemelni, nem egy fotót lemásolni” – meséli az ezüstműves.

Tevékenységük lényegét így fogalmazzák meg honlapjukon: „Célunk, hogy az adott megrendelői vagy tervezői igényre a lehető legjobb funkcionális megoldás szülessen, időtálló minőségben és időtálló formában.”

A Jóistennek készülnek

A veszprémi Boldog Gizella Liturgikus Varródaiban a katolikus liturgiában használatos textíliák, ruhák készülnek. A műhely története egészen az államalapításig nyúlik vissza – gyakorlatilag azzal kezdődött, amikor elkészítették Szent István király palástját, mely munkában maga Boldog Gizella is részt vett.

Nagy hagyománya van Veszprémben az egyházi ruhák készítésének. A veszprémvölgyi görög apácák kolostorában az ottani szerzetesnők liturgikus ruhákat hímezték, s a hagyomány szerint Gizella királyné is varrt ilyen ruhákat. A koronázási palást, amely az ő keze munkájának nyomait is őrzi, tulajdonképpen miseruhának készült Székesfehérvárra, és csak később, az 1200-as években alakították át koronázási palásttá. „Gizella királynénak feladata volt, hogy a templomokat liturgikus paramentumokkal (textíliából készült liturgikus felszerelési tárgyakkal), ruhákkal, terítőkkal lássa el. A királyné nemcsak intézkedett arról, hogy ezek a tárgyak rendelkezésre álljanak, hanem a király hitveseként maga is tevékeny részt vállalt az elkészítésükben. Veszprémben tehát mindig is foglalkoztak liturgikus ruhák varrásával” – mondja Tornavölgyi Krisztián veszprémi érseki irodaigazgató, esperes, plébános.

A második világháború során nagyon sok templomban megrongálódtak vagy elpusztultak liturgikus felszerelések, miseruhák. Ezeket helyre kellett állítani, megjavítani, sok helyen újakat készíteni. Ezért Kögl Lénárd számvevő – aki igyekezett pótolni a háborúban tönkrement vagy megsemmisült ruhákat – megkérte az akkori ipari leányiskolában tanító kedvesnővéreket, hogy hozzanak létre egy varrodát ezzel a céllal. Vezetésével megkezdődtek a munkálatok, és 1948-ban megalapították a Veszprémi Boldog Gizella Liturgikus Művet, a liturgikus varrodát, amelyet a püspöki számvevőség működtetett. A nővérek nagyon magas színvonalon végezték a varrást és a hímzést, s ennek hamar híre ment az egész országban. Rövidesen egyre több megrendelés érkezett hozzájuk. A rend feloszlátása után a munkát civil varrónők vették át. A nővérek, mielőtt elmentek a városból, megtanították a világi munkatársakat egyebek mellett a reverenda készítésének fortélyaira is. Habár a technikai fejlődés azóta sok változást hozott, az alapműveleteket még ma is ugyanúgy végzik, ahogyan egykor a kedvesnővérek tették. A reverenda szerkesztését az egyik nővér egy szegedi úri szabótól tanulta, s a mai napig ezzel a technikával dolgoznak. „A liturgikus ruhák készítése nagy szakértelmet igényel. Magyarországon, de az országhatáron túl – például a Gyulafehérvári Egyházmegyében – is nagy híre van a varro-

dának, sok megrendelés érkezik püspököktől, papoktól. Reverendákat, oltárterítőket, miseruhákat, mindenfajta egyházi textíliát készítenek itt” – meséli az irodaigazgató.

Bár a liturgikus varroda fő tevékenysége a reverendák, miseruhák előállítására, illetve felújítására, átalakításra, még az Alkotmánybíróság számára is varrnak itt talárokat. A műhelyben jelenleg heten dolgoznak, manufakturális jelleggel. Bódi Mária Magdolna boldoggáavatási szertartására negyvenöt egyforma miseruhát készítettek a püspököknek, tíz kissé egysze-

rűbket az oltár körül szolgáló papoknak, továbbá négy dalmatikát diakónusoknak, valamint öt stólat.

A mindennapok során a miseruhákhoz különféle kelméket használnak. Mivel e ruhadarabok legtöbbször folyamatosan használatban van, fontos szempont, hogy kevésbé gyűrődjenek. A reverenda anyaga általában gypjú-műszál keverék, az albáé lehet műszál, pamut, esetleg ezek keveréke, igény szerint.

A liturgikus ruhadaraboknak nemcsak a fazonjuk egyedi, hanem a színük is. A színhasználatról az Egyház által meghatározott szabályrendszer rendelkezik. Az évközi időben zöld ruházatot viselnek az atyák, a lila a nagyböjt és advent ünnepének színe, de gyászmisén is felvehető. A piros a vértanúk színe, így vértanú ünnepekor, illetve pünkösdkor viselik.

A miseruhákat különféle motívumokkal ékesíthetik. Ilyen lehet egyebek mellett a kereszt, a szőlőlevél, a kehely vagy a liliom. Azokat a varrási-hímzési munkálatokat, melyeket a kedvesnővérek még kézzel végeztek, ma már modern automata hímzőgépekkel készítik, csupán néhány óra alatt. Ha még ma is kézzel alakítanak ki ezeket a díszítéseket, a munka több napig is eltarthatna.

A veszprémi Boldog Gizella Liturgikus Varróda Magyarország egyetlen egyházi fenntartású liturgikus varróműhelye. Az érsekség oldalán ez olvasható: „Ezekről a ruhaneműkről elmondhatjuk, hogy tulajdonképpen a Jóistennek készülnek, hogy örömét lelje bennük.”

Ujváry-Radics Gabriella
Fotó: Lambert Attila

Egy hétköznapi lány, akinek átragyog Isten szeretete

Buvári Tamás Magdolna című filmjéről

Buvári Tamás filmrendező *Magdolna* című filmjét 2020-ban mutatták be. A történet az 1945-ben, életének huszonnegyedik évében vértanúhalált halt munkáslány, Bódi Mária Magdolna két napját mutatja be, az idősíkok sűrű váltakozásával.

A tizenkét éves Magdolna látszólag a hozzá hasonló falusi lányok életét éli, de egyértelmű, hogy más, mint a többiek. Fentről érkező jeleket kap, megérzi például, hogy egy személyiségzavaros fiú ismét öngyilkos akar lenni. Búzáat visz a magányosan, remeteként élő fafaragóművésznek. Pénzt gyűjt, amiből ruhát vesz két testvéreinek. Szülei uradalmi cselédek, szegénységben élnek, apja durva lelkű, haragos pillanataiban szidalmazza Istent. Anyja szelíden túri a sorsát. Magdolna imádságos lélek, már ekkor teljes bizalommal van Isten iránt. Azt, hogy az Úr a saját képmására teremtette az embert, úgy értelmezi: a mindenség ott van minden egyes emberben. A templomban bemutatott misztériumjátékban kimondja a film egyik alap gondolatát: a dolgok változnak, de vannak értékek, amelyek soha.

Az alap a szeretet, és az, hogy minden életet el kell fogadni és tisztelni, mert a teremtő Istentől származik. Magdolna a látomás kegyelmében is részesül, meglátja későbbi sorsát.

A huszonéves lányt tiszteli a közösség, akik bajban vannak, hozzá fordulnak, reményforrást jelent számukra, akkor is, ha nem mindenki szereti. A többség azonban hisz abban, hogy Magdolna Isten különleges kiválasztottja, eszköze, ezért oda kell figyelni a szavára, tanácsaira. Másokért él, és ez teljesen természetes, ösztöneiből fakadó vágy számára. Betegeket, sebesülteket ápol, de lelkileg is támaszkodhat rá bárki. Magdolna számára egyértelmű, hogy

napi lány ő, akin azonban átragyog Isten mindenre kiterjedő szeretete.

Buvári Tamás fekete-fehérben forgatta le a filmet, amelynek fényképezéséért Tóth Zsolt operatőr 2020 februárjában elnyerte a III. Kovács László és Zsigmond Vilmos Magyar Operatőrverseny díját. A rendező megfogalmazása szerint: „A film egyrészt megismerteti a fiatalokkal Magdi történetét, másrészt úgy foglal állást a kereszténység aktuális kérdéseiben, hogy egy olyan fiataalt mutat be, akinek nem a hatalom, a pénz vagy az anyagi javak számítotak, hanem rászoruló embertársai, akiken segített. Példája az önzetlen áldozathozatal. Magdolna ezt a jézusi utat követte, ezt az üzenetet adja át. Manapság, a mai környezetünkben ennek már nagyon nehéz megfelelni, éppen ezért van szükség az ilyen történetekre.”

A *Magdolna* című film bemutatójával szinte egy időben jelent meg 2020. szeptember 27-én az *Új Ember Mértékadó* című kulturális mellékletében a Nagy Katicával készült beszélgetésünk. Kérdésünkre, mi az, ami különösen megragadta Bódi Mária Magdolna személyiségében, a fiatal színész úgy válaszolt: „Elsősorban nem is az, hogy vértanúhalált halt, hanem az egész élete. Annak ellenére, hogy erőszakos, bántalmazó apa mellett nőtt fel, nem keményedett meg, nem vitte magát az otthoni szörnyűséges közegből kapott mintát. Nem is fordult magába, hanem kifelé ragyogni kezdett. Mindössze huszonnégy évet élt, és csak jót és szeretetet adott az embereknek. Gyárban dolgozott, munka után pedig nem szórakozni ment, ahogyan a kortársai, hanem időseket, betegeket ápol. Másoknak segíteni, ez tette teljessé az életét. A gyermekkorban átélt traumák nemhogy deformálták volna a személyiségét, ellenkezőleg: erőssé, sugárzóvá tették. Csodálatos, ahogyan a lelki és fizikai sérüléseiből a szeretet építményét hozta létre magában.” Amikor pedig azt kérdeztük, közel érzi-e magához Magdolna alakját, Nagy Katica így felelt: „Élmény volt eljátszani a szerepet, de van egy dilemmám Magdolnával kapcsolatban. Egyvalamiben nagyon különbözünk: én biztosan nem tudnék vértanú lenni. Ő kereste a halálát, kérte Istentől, hogy feláldozhassa magát az emberekért. Értem, hogy példa akart lenni az utókoraknak, és azt gondolta: átadom magam, hogy ti ne kövessétek a gonoszt. Nagyon szép ez a felajánlás, de tőlem távol áll. Megszállottnak tartom őt abban az értelemben, hogy vágyott a halálra. Bennem nincs ilyesmi.”

Bodnár D.

Isten elveti az erőszakot, a háborús vérontás nem tőle származik, hanem az Istentől elfordult emberiség hatalmi tébolyának következménye. A kegyetlen öldöklést látva nem a gyűlölet, hanem a szeretet növekszik benne mint egyetlen, világot megtartó erő. Ez a közössége iránti különleges szeretet, Isten akaratának minden körülmények között történő elfogadása vezeti el őt odáig, hogy a vértanúhalált is vállalja.

A gyermeklányt Buvári Villó, a felnőtt Magdolnát Nagy Katica alakítja. A kislányt játszó kamasz és napjaink egyik legígéretesebb színésznőjének alakítása egyaránt visszafogott, szinte eszköztelen. Arcuk, tekintetük rezdüléseivel fejezik ki érzelmeiket, gondolataikat, nincsenek teátrális kitöréseik, mégis továbbgondolásra késztetik a nézőt, és megérintik a lelkét. Nyilvánvaló, hogy az általuk megformált Bódi Mária Magdolna magában hordozza a szentséget, ami nem csupán szavaiban, hanem legelsősorban a cselekedeteiben nyilvánul meg. Esendő, hétköz-

Formán túli tartalmak

Babits Mihály: *Ha nem vagy ellenállás...*

„Átfúj rajtam a szél,
mint a rácson...”

(Bertók László: *Átfúj rajtam a szél*)

„Az Úr a te őriződ, az Úr a te
árnyékod
a te jobbkezed felől.”

(Zsolt 121,5)

1

Ha nem vagy ellenállás...

Úgy élj, hogy a lelked is test legyen
melyen színeket ver vissza a nap.
Foglalj magadnak tért a levegőből,
határozott helyet az ég alatt.

Mert semmi vagy, ha nem vagy ellenállás.
Vigyázz, ne fújjon rajtad át a szél!
Őrizzed árnyékodban szent, komoly
s nyugodt dolgok biztos léleketét.

Úgy élj, hogy a lelked is test legyen!
Fordíts háta a politikus vénék
karának, s szögezz mellet a bolond
fiatalok gyanakvó seregének.

Vesd meg a lábad, az idő gonosz
s egy bal léptedre les már a vadon.
Ne táncolj minden ősz füttyére, mintha
virág volnál a saját sírodon.

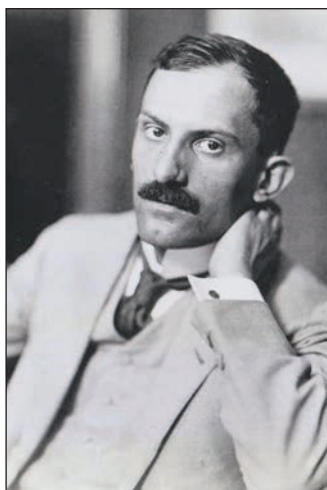
Ha meghalsz, a lelkedből is virág nő
s ing-leng a hitvány jövődök szelében.
De makacs csontod a virág alatt
üljön súlyosan és keményen.

(*Pesti Napló*, 1936. ápr. 12.)

Merészen, didaxissal indul: életvezetési javaslatot fogalmaz meg már első soraiban a mű. A léleknek testi érvényt, anyagszerű biztosságot, megmutatkozni képes és kész etikai állagot tanácsol: „Úgy élj, hogy a lelked is test legyen...” Részleteiben is hosszasan elemezhető volna Babitsnak ez a kötetbe be sem válogatott verse; a jambikus-félrímes alaktantól a *nap*, az *ég*, a *szél* és az *árnyék* szakrális motívumrendjén át a zárlat túlrájozt szentimentalizmusáig. Most azonban csak néhány gondolati vetületére szeretném felhívni a figyelmet – a sajátomat is.

2

Az individualizmusnak nem a narcisztikus-egoista változatát népszerűsíti a költemény fő szólama, hanem a személyiség megszerkesztésének, fölépítésének

és kiteljesítésének elmellőzhetetlen feladatát tudatosítja; az önismereti jelenlét közösségre is tartozó fontosságát hangsúlyozza – szakadatlan összefüggésben a szubjektumon túlra mutató erővel és értékekkel.

Eltűnődhetünk emellett azon, vajon kérdés és kétely nélkül fogadható-e el részint életvezetési, részint létböl-

cseleti igazságnak a mondottak veleje. A kontúros identitás mint a környezeti hatásokkal dacoló önazonosság kétségkívül nélkülözhetetlen egyéni tartozék, ha nemcsak ma, de holnap is élni szeretnénk. Ám tradicionális iskolák és kortárs tanítások összhangja eközben az ellenkezőjére is inthet: engedjük átáramolni magunkon – mintegy a *flow* (avagy *prána*, *csi*, *Szentlélek*) jegyében – a valóság fuvallatait, hagyatkozzunk a formán túli övezetek nagyobb tartalmaira, keresztényi szavakkal: ne a magunk, hanem az Isten akarata teljesejék be sorsunk alakulásán.

Az önépítő akarat látszólag szemben áll ezzel a ráhagyatkozó sprituális bizalommal. Ám érdemes úgy olvasnunk Babits sorait, hogy az „ellenállás” itt nem más, mint az én tudatos-öntudatos létmódja, melyen az önreflexív jelenvalóléttől a kritikai gondolkodásig az ép mentális kondíció *teljessége* értendő. Akként is, mint ami *előfeltétele* az önátadás vagy énküiresítés aszketikus-misztikus céleszményének. Lemondani arról tudunk, ami már létrejött; alázatosságot is csak az tanúsíthat, akinek van teste, lelke, szelleme az aláhajláshoz.

3

Ha egy érdemnyi igazság egyik oldalaként fogjuk föl a költeményt, a másik oldal bölcsességétől sem érdemes eltekintünk. Azt pedig további Babits-művek útmutató szellemiségében, metafizikus gondolatiságában találhatjuk meg. Mert amint Babits világteremtő, nyelvfölszabadító, poétikumépítő képessége Arany zsenijével érintkezik, úgy életművének szellemi rétegzettsége is korszakokra szólóan különleges.

Halmi Tamás

Mutass, Jézus, kies földet!

Avatott magyar fordítója, Babits Mihály figyelmeztet: a *Dies irae...* gyászének eredetileg nem egyházi használatra készült, később azonban a *Római Miskönyvbe* is bekerült. Mint a legszelebb körben ismert középkori himnusz, jól példázza az egyházi és a világi jelleg összefonódását a latin és a nemzeti nyelvű európai költészetben. A magyarországi latin és magyar nyelvű lírát születésének és kibontakozásának első évszázadaiban középkori latin himnuszok ihlették. A latin és magyar nyelvűség, az egyházi és a világi jelleg így hát sorrendiséget is jelez, a kétféle jelleg összefonódásában azonban a líraiság folyamatos érvényesülését követhetjük nyomon. Erre teszek kísérletet régi magyar költemények részleteinek párhuzamos szemrevételeivel.

Az *Üdvözlégy világ megváltója* két sorának magyar változatával – „Mert az leszön szörnyű idő, / igazaknak is féltendő” – a *Czech-kódex* 1513-ban Hajnal Mátyás 1629-ből fennmaradt *Dies irae...*-magyarítását előlegezi meg: „Akkor, szegény, mit feleljek? / Szószólónak kit keressek? / Holott még a jók is félnek.” Ugyanannak a himnusznak a lélek oltalmáért fohászoló két magyar nyelvű sora – „hát ne késsél engöm látnod, / én lelkömet oltalmaznod” – talál visszhangra a 18. század eleji közköltészet *Rákóczi Ferenc bús éneke* címen ismert alkotásában: „A keresztfán drága árom, / oltalmamat tőled várom”. Egymásnak felel Bornemisza Péter 1557-re keltezhető *Cantio optimájának* (*Igen szép énekének*) refrénje, valamint a Kodály Zoltán gyűjtötte és feldolgozta *Erdő mellett estvéledtem...* kezdetű, a refrénben szereplő *lakás* szó értelmét is megvilágító népdal második strófája: „Siralmas énnéköm tetűled megváltom, / Áldott Magyarország, tőled eltávoznom. / Valljon s mikor leszön jó Budában lakásom?!” – „Én Istenem, adjál szállást, / már meguntam a járkálást, / a járkálást, a bujdosást, / az idegen földön lakást.” Bár Weöres Sándor fordítása múlt századi, a *Bogurodzica* (*Istenszüllő*) mégis a lengyel költészet 14. század végi kezdeteit idézve kér „jámbor éltet e világban, / üdvösséget mennyországban”. A *Bogurodzicával*, illetve Weöres Sándor magyarításával (valamint Bornemisza Péter *Cantio optimájával* és az *Erdő mellett estvéledtem...* kezdetű népdallal) cseng egybe a Rákóczi Ferenc szájába adott, fentebb is idézett ének záróstrófája: „Mutass, Jézus, kies földet, / Lakásomra adj jó helyet, / Ez életben csendességet, / Jövődőben idvességet!”

Ami a születőben levő, majd kibontakozó magyar lírában az egyházi és a világi jelleg összefonódását illeti, a *Czech-kódex* sorait – „Én szeretöm, hozzám hajolj, / megvigasztalj, és neköm szólj” – akár szerelmi költeményként, a Balassi Bálintéit – „Szerelmedben meggyúlt szívem / Csak tégedet óhajjt lelkem” – akár istenes versként is olvashatjuk.

Mózes Huba

REMÉNYT, TÁMASZT ÉS
KÖZÖSSÉGET NYÚJTUNK A
CSALÁDOKNAK

TECHNIKAI SZÁM

0011

**MAGYAR
KATOLIKUS
EGYHÁZ**

KÖSZÖNJÜK, HOGY ADÓJA **1%-VAL**
TÁMOGATJA A **MAGYAR KATOLIKUS**
EGYHÁZ SZOLGÁLATAIT!

1%